

**UCHWAŁA NR 353/XXXI/13
RADY POWIATU NOWOSĄDECKIEGO**

z dnia 27 grudnia 2013 r.

**w sprawie zmiany uchwały nr 251/XXI/12 Rady Powiatu Nowosądeckiego z dnia 21 grudnia 2012 r.
w sprawie przyjęcia do realizacji „Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz
Ochrony Osób Doświadczających Przemocy w Rodzinie na lata 2012 – 2016”**

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt. 3 i 4, art.12 pkt. 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. 2013 r. poz.595, z późn. zmianami) oraz art.6 ust.3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r., Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.), Rada Powiatu Nowosądeckiego uchwala, co następuje:

§ 1. W Uchwale nr 251/XXI/12 Rady Powiatu Nowosądeckiego z dnia 21 grudnia 2012 roku w sprawie przyjęcia do realizacji „Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Osób Doświadczających Przemocy w Rodzinie na lata 2012 – 2016” wprowadza się następujące zmiany:

1. Załącznik nr 1, wymieniony w § 1 uchwały nr 251/XXI/12, otrzymuje brzmienie w treści załącznika Nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Nowosądeckiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Wiceprzewodniczący Rady
Powiatu Nowosądeckiego

Jan Dziejina

Załącznik
do Uchwały Nr 353/XXXI/13
Rady Powiatu Nowosądeckiego
z dnia 27 grudnia 2013 r.

**POWIATOWY PROGRAM
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY
W RODZINIE
ORAZ OCHRONY OSÓB
DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY
W RODZINIE
NA LATA 2012-2016**

Spis treści

I. Wstęp	str. 3
II. Przemoc w rodzinie – podstawy teoretyczne	str. 3
1. Definicja.....	str. 3
2. Cykl przemocy domowej.....	str. 3
3. Rodzaje przemocy w rodzinie – formy zachowań agresywnych.....	str. 4
4. Skutki przemocy w rodzinie.....	str. 4
III. Diagnoza problemu przemocy w rodzinie w Powiecie Nowosądeckim	str. 6
1. Przemoc domowa w Powiecie Nowosądeckim.....	str. 6
2. Realizacja zadań ustawowych.....	str. 7
A. Realizacja procedury Niebieskie Karty.....	str. 8
B. Realizacja zadań własnych gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.....	str. 8
C. Działania powiatu w zakresie realizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.....	str. 9
3. Diagnoza zasobów instytucjonalnych.....	str. 13
IV. Harmonogram działań	str. 17
V. Monitorowanie i ewaluacja Programu	str. 19
VI. Przewidywane efekty realizacji programu	str. 19
VII. Źródła finansowania	str. 19

I. WSTĘP

Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Osób Doświadczających Przemocy na lata 2012-2016 jest realizacją art. 6 ust. 3 pkt 1 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie /Dz. U. z 2005 r. Nr 180 poz.1493 z późn. zm./ zgodnie z którym do zadań własnych powiatu należy „opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie”.

Zasadniczym celem Programu jest ograniczenie skali problemu i skutków przemocy w rodzinie. Program zakłada podejmowanie kompleksowych działań ukierunkowanych zarówno na ochronę osób doświadczających przemocy, jak i na edukowanie osób stosujących przemoc i korygowanie agresywnych postaw i zachowań.

II. PRZEMOC W RODZINIE - PODSTAWY TEORETYCZNE

1. DEFINICJA

Przemoc w rodzinie, zwana także potocznie przemocą domową, to jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie na szkodę bliskiego lub zaniechanie działań koniecznych do ochrony zdrowia i życia osób najbliższych. Działania te naruszają prawa i dobra osobiste członka rodziny (osoby najbliższej, a także innych osób zamieszkujących wspólnie lub wspólnie gospodarujących). Przemoc w rodzinie w szczególności naraża osoby bliskie na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, narusza ich godność osobistą, nietykalność cielesną, wolność i swobodę, w tym również osobiste normy związane z życiem seksualnym. Powoduje szkody na zdrowiu fizycznym, psychicznym, a także wywołuje cierpienie i krzywdy moralne u osób, które jej doznają.

Przemoc w rodzinie:

- ▶ jest zjawiskiem wynikającym z działania człowieka – działanie lub zaniechanie działań jest dokonywane przez jednego członka rodziny przeciwko pozostałym,
- ▶ jest intencjonalna – zmierza do osiągnięcia jakiegoś celu,
- ▶ wykorzystuje przewagę sił, uniemożliwiając samoobronę i opiera się na władzy i kontroli,
- ▶ narusza prawa i dobra osobiste krzywdzonego członka rodziny,
- ▶ powoduje szkody i cierpienie u osób, których dotyczy.

2. CYKL PRZEMOCY DOMOWEJ

Przemoc domowa rzadko jest czynem jednorazowym. Znacznie częściej jest procesem o długiej, nawet kilkunastoletniej historii. Ma tendencję do powtarzania się według zauważalnej prawidłowości. Cykl przemocy składa się zwykle z trzech następujących po sobie faz:

- **faza narastającego napięcia** – jest to początek cyklu, który charakteryzuje się wzrostem napięcia i natężeniem sytuacji konfliktowych
- **faza ostrej przemocy** – następuje wybuch gniewu i wyładowanie agresji
- **faza miodowego miesiąca** – jest to faza skruchy ze strony sprawcy, okazywania żalu, która jednak, bez specjalistycznej pomocy, kończy się nawrotem przemocy spowodowanym ponownym wzrostem napięcia u sprawcy.

3. RODZAJE PRZEMOCY W RODZINIE – FORMY ZACHOWAŃ AGRESYWNYCH

Przemoc w rodzinie może przybierać różne formy i dokonywać się przy pomocy różnych instrumentów:

- **przemoc fizyczna** – są to wszelkie działania polegające na użyciu siły i prowadzące do naruszenia nietykalności cielesnej, nieprzypadkowych urazów, zranień, stłuczeń, złamań czy zasinień
- **przemoc psychiczna** – to umyślne działania wykorzystujące nie siłę fizyczną, lecz mechanizmy psychologiczne, powodujące zachwianie pozytywnego obrazu własnej osoby u osoby doświadczającej przemocy, obniżenie u niej poczucia własnej wartości, pojawienie się stanów lękowych i nerwicowych
- **przemoc seksualna** – polega na wymuszaniu niechcianych przez ofiarę zachowań w celu zaspokojenia potrzeb seksualnych sprawcy
- **przemoc ekonomiczna** – to działania prowadzące do całkowitego finansowego uzależnienia ofiary od sprawcy.

4. SKUTKI PRZEMOCY W RODZINIE

Przemoc w rodzinie jest doświadczeniem traumatycznym, którego skutkiem są zarówno bezpośrednie szkody na zdrowiu psychicznym i fizycznym, jak i poważne, długotrwałe problemy ujawniające się w życiu dorosłym, jako konsekwencje przemocy doświadczanej w dzieciństwie.

• **Konsekwencje doświadczania przemocy przez osoby dorosłe**

U osób poddawanych długotrwałej przemocy występują poważne problemy fizyczne i emocjonalne. Do najczęstszych objawów będących skutkami przemocy należą: poważne obrażenia ciała, wzrost częstości chorób somatycznych związanych ze stresem (ból głowy, żołądka, w krzyżu lub w stawach oraz inne dolegliwości), przygnębienie, smutek, obojętność, popadanie w depresję, niepokój, niekontrolowane wybuchy płaczu, śmiechu czy agresji, zmienność nastrojów, decyzji, niepewność, stany lękowe, w tym lęk przed bliskością, nieufność, poczucie zagrożenia, niska samoocena, kłopoty z zasypianiem, koszmary nocne, kłopoty z koncentracją, zwiększone spożycie środków psychoaktywnych, zaprzeczanie, obwinianie się, bezradność, adaptacja do przemocy.

Osoby doświadczające przemocy często zachowują się niezrozumiale,

niejednokrotnie zmieniają zdanie i wycofują zawiadomienie o przestępstwie, bronią sprawcy. Zachowania te są w psychologii tłumaczone najczęściej występowaniem wyuczonej bezradności, zjawiska „prania mózgu” czy stresu pourazowego. Wycofanie się z aktywnych działań służących zmianie sytuacji i wyjściu z przemocy może wynikać z przekonania o bezskuteczności działań, popartego wcześniejszymi doświadczeniami. Bierność i rezygnacja są również często wynikiem technik manipulacyjnych, jakim ofiara była poddawana ze strony sprawcy, technik mających utrwalić w niej niską samoocenę i wzbudzić poczucie winy.

• **Konsekwencje doświadczania przemocy przez dzieci**

Na szczególnie poważne konsekwencje zachowań przemocowych narażone są dzieci. Często są one bezpośrednimi ofiarami lub/i świadkami przemocy w rodzinie. Obok obrażeń cielesnych przemoc domowa powoduje, że dziecko żyje w poczuciu ciągłego strachu i zagrożenia, pozbawione miłości, zaufania i bezpieczeństwa. Niezaspokojenie tych podstawowych potrzeb wpływa na dalszy rozwój dziecka i jest przyczyną wielu schorzeń psychosomatycznych. Dzieci będące ofiarami wykorzystywania seksualnego wykazują wysoki poziom depresji, poczucie osamotnienia, myśli samobójcze, zaburzenia snu, nadpobudliwość, agresję, obniżenie samooceny i poczucie bezwartościowości. Maltretowanie psychiczne niekorzystnie wpływa na rozwój dzieci. Może prowadzić do nieprzystosowania interpersonalnego (brak poczucia bezpieczeństwa, niski poziom kompetencji społecznych, trudności w kontaktach z rówieśnikami), deficytów intelektualnych (deficyty w zakresie możliwości poznawczych, rozwiązywaniu konfliktów i kreatywności), problemów afektywno-behawioralnych (agresja, samoponiżanie, lęk, wstyd i poczucie winy, wrogość i gniew, pesymizm i negatywizm).

Skutki przemocy pojawiające się podczas trwania zachowań przemocowych są zaledwie początkiem destrukcyjnego wpływu przemocy domowej. Konsekwencje przemocy ujawniają się często również po długim czasie, kiedy dziecko dorasta, lub w jego dorosłym życiu. Odroczone skutki przemocy objawiają się w postaci różnych form niedostosowania społecznego. Trudności w nauce, wagarowanie, ucieczki z domu, udział w nieformalnych młodzieżowych grupach przestępczych, wysoki poziom agresji, nadużywanie alkoholu, branie narkotyków to tylko niektóre ze sposobów ucieczki od problemu przemocy w rodzinie.

Doświadczanie przemocy w dzieciństwie ma wpływ na całe dorosłe życie. Osoby doświadczające przemocy, zwłaszcza seksualnej, mają problemy z nawiązaniem i utrzymaniem satysfakcjonujących relacji z innymi osobami. Ponadto, zachowania przemocowe są dziedziczone i powielane. Młodzi chłopcy wychowujący się w rodzinach, gdzie mężczyzna znęca się nad kobietą, uczą się agresji wobec kobiet, dziewczynki zaś postrzegają bicie, maltretowanie i wykorzystywanie jako elementy wpisane w rolę kobiety. Doświadczanie przemocy w dzieciństwie podwyższa ryzyko, że krzywdzone dzieci same staną się krzywdzącymi rodzicami.

• Społeczne konsekwencje przemocy w rodzinie

Przemoc zagraża życiu, niesie ze sobą cierpienie fizyczne, rany, siniaki, ale nade wszystko powoduje niewyobrażalnie wielkie szkody psychiczne u ofiar, które najczęściej przez lata doświadczają znęcania się, wykorzystywania lub zaniedbania. Przemoc domowa to także poważny problem społeczny. Destrukcyjna siła niszczy cały system rodzinny, rozsada go od środka, odbiera poczucie bezpieczeństwa i możliwość prawidłowego rozwoju najmłodszym członkom rodziny. Niesie ze sobą ryzyko dziedziczenia przez dzieci zachowań przemocowych i powielania ich w dorosłym życiu. Niezwalczana przemoc przybiera na sile, utrwała się i eskaluje niosąc negatywne konsekwencje dla uwikłanych w nią rodzin i dla całego społeczeństwa.

Niezbędne jest zatem podejmowanie planowych działań mających na celu zapobieganie i zwalczanie przemocy w rodzinie, działań wpisanych w tworzenie i rozwijanie systemu przeciwdziałania przemocy, którego zasadniczymi elementami są specjalistyczne instytucje i profesjonaliści niosący pomoc osobom dotkniętym przemocą domową.

III. DIAGNOZA PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE W POWIECIE NOWOSĄDECKIM

1. PRZEMOC DOMOWA W POWIECIE NOWOSĄDECKIM

Z danych Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu wynika, iż w 2009 roku na terenie Powiatu Nowosądeckiego policja przeprowadziła 1442 interwencje dotyczące przemocy domowej. W 215 przypadkach wdrożona została procedura policyjna „Niebieska Karta”.

W 2010 roku policja przeprowadziła już 1661 interwencji na terenie powiatu, a procedurę „Niebieska Karta” wdrożono w 377 przypadkach.

Rok 2011 przedstawia się następująco: 1553 interwencje, założono 301 Niebieskich Kart. Liczba interwencji i Niebieskich Kart w roku 2011 nie uwzględnia danych dot. zlikwidowanego Posterunku Policji w Chełmcu, który został włączony w struktury KMP w Nowym Sączu.

Tabela 1. *Interwencje domowe dotyczące przemocy w rodzinie oraz Niebieskie Karty w Powiecie Nowosądeckim w latach 2009-2011.*

	2009		2010		2011	
	ID	NK	ID	NK	ID	NK
PP Chełmiec (do 31.12.2010 - KP Chełmiec)	235	16	239	34	3009 Nowy Sącz miasto+teren podległy dawnemu PP w Chełmcu	533 Nowy Sącz miasto+teren podległy dawnemu PP w Chełmcu
KP Grybów	246	53	258	77	316	90

KP Krynica - Zdrój	153	56	217	69	239	72
KP Łososina Dolna	101	14	139	34	112	24
KP Muszyna	175	20	166	41	153	26
PP Nawojowa	130	18	174	21	224	27
KP Piwniczna - Zdrój	157	14	162	20	139	16
KP Stary Sącz	245	24	306	81	370	46
Łącznie:	1442	215	1661	377	1553 <small>(bez m. Nowy Sącz+teren podległy dawnemu PP w Chelmcu)</small>	301 <small>(bez m. Nowy Sącz+teren podległy dawnemu PP w Chelmcu)</small>

ID – interwencja domowa dotycząca przemocy w rodzinie

NK – Niebieska Karta

PP – Posterunek Policji

KP – Komisariat Policji

Realizowana przez Policję procedura Niebieskie Karty jest procedurą interwencji wobec przemocy w rodzinie. „Niebieska Karta” jest dokumentem służbowym wypełnianym przez funkcjonariusza policji w przypadku stwierdzenia przemocy w rodzinie i służy dokumentowaniu faktów związanych z przemocą w danej rodzinie, ocenie zagrożenia dalszą przemocą oraz jako dowód w sprawach sądowych.

W ramach procedury funkcjonariusz policji udziela niezbędnej pomocy osobie doznającej przemocy, podejmuje czynności chroniące życie, zdrowie i mienie, rozmawia z osobą stosującą przemoc o odpowiedzialności karnej, zabezpiecza ślady i dowody przestępstwa oraz podejmuje działania mające na celu zapobiec dalszym zagrożeniom mogącym występować w tej rodzinie (m.in. poprzez systematyczne wizyty, co najmniej raz w miesiącu sprawdzające stan bezpieczeństwa domowników i zachowanie sprawcy przemocy w rodzinie).

2. REALIZACJA ZADAŃ USTAWOWYCH

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Sączu dokonało w 2011 roku wśród 16 gmin powiatu nowosądeckiego rozeznania działań podejmowanych na rzecz

zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie. Uzyskano informacje na temat funkcjonowania procedury Niebieskie Karty w pomocy społecznej oraz stanu realizacji zadań własnych gmin w zakresie przeciwdziałania przemocy.

A. Realizacja procedury Niebieskie Karty.

Większość Ośrodków Pomocy Społecznej z Powiatu Nowosądeckiego potwierdziło stosowanie procedury Niebieskie Karty.

B. Realizacja zadań własnych gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

- We wszystkich gminach Powiatu Nowosądeckiego funkcjonują gminne programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.
- Większość gmin potwierdziło prowadzenie poradnictwa dla osób doświadczających przemocy i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Do najczęściej świadczonych form pomocy osobom doświadczającym przemocy należy pomoc psychologiczna, prawna, socjalna, informowanie o możliwościach uzyskania pomocy, kierowanie do specjalistycznych instytucji. Zadanie to realizują ośrodki pomocy społecznej samodzielnie lub we współpracy z Policją, najczęściej w ramach istniejących Punktów informacji, wsparcia i pomocy dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie. W kilku gminach istnieje możliwość uczestnictwa w grupie wsparcia.

- Na terenie wszystkich gmin powołane zostały zespoły interdyscyplinarne.

Zespół interdyscyplinarny realizuje działania określone w gminnym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Zespół interdyscyplinarny powołuje wójt, burmistrz albo prezydent miasta. W skład zespołów interdyscyplinarnych wchodzi przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, służby zdrowia, organizacji pozarządowych działających na terenie danej gminy oraz kuratorzy sądowi. W skład zespołu interdyscyplinarnego mogą wchodzić także prokuratorzy oraz przedstawiciele innych pomiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zadaniem zespołu interdyscyplinarnego jest integrowanie i koordynowanie działań w/w podmiotów przez diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku, inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie, rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym, inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zespół interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze w celu rozwiązywania

problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach. Prace w ramach grup roboczych są prowadzone w zależności od potrzeb zgłaszanych przez zespół interdyscyplinarny lub wynikających z problemów występujących w indywidualnych przypadkach.

Do zadań grup roboczych należy opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie, monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy, dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań.

- Wszystkie gminy podejmują na swoim terenie działania informacyjno – promocyjne w zakresie przeciwdziałania przemocy.

Do najczęściej stosowanych form należy:

- rozpowszechnianie plakatów, ulotek, broszur, informatorów;
- zamieszczanie stosownych artykułów w prasie lokalnej;
- zamieszczanie informacji na stronach internetowych urzędów gmin;
- spotkania informacyjne z mieszkańcami gminy;
- prezentacje multimedialne w szkołach;
- wywiadówki pedagogizujące w szkołach;
- zajęcia profilaktyczno – edukacyjne w świetlicach środowiskowych.

C. Działania powiatu w zakresie realizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r., Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.) do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie; opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie; zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia oraz zapewnienie osobom dotkniętym przemocą miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Powiatom przypisana została również realizacja zadań z zakresu administracji rządowej takich jak tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

- **Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą miejsc w ośrodkach wsparcia oraz w ośrodkach interwencji kryzysowej.**

W celu zapewnienia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej Powiat Nowosądecki podpisał z Miastem Nowy Sącz

porozumienie, na mocy którego Sądecki Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Nowym Sączu zapewni osobom z terenu Powiatu Nowosądeckiego (znajdującym się w nagłym lub przewlekłym kryzysie psychicznym, w sytuacji zagrożenia lub po traumatycznych przeżyciach) pomoc w zakresie specjalistycznych usług psychologiczno – terapeutycznych, prawnych i socjalnych, zapewni także czasowe schronienie osobom z terenu Powiatu Nowosądeckiego doświadczającym przemocy w rodzinie (kobiety i matki z dziećmi) w hostelu SOIK.

Ponadto w Małopolsce funkcjonują obecnie 2 Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie – Tarnowski Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Wsparcia Ofiar Przemocy i Tatrzański Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Wsparcia Ofiar Przemocy w Rodzinie, w których osoby doświadczające przemocy mogą uzyskać specjalistyczną pomoc.

• Program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie koncentruje się głównie na działaniach adresowanych do osób doznających przemocy. Aby skutecznie zapobiegać przemocy i zwalczać jej negatywne skutki konieczne jest podjęcie szerokich działań wobec sprawców przemocy uwzględniających prowadzenie bezpośrednich oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych jak i doskonalenie procedur interwencyjno - prawnych. Praca ze sprawcą jest jednocześnie odpowiedzialnością na zapotrzebowanie osób doświadczających przemocy, które oczekują zmiany zachowań sprawcy przemocy. Poddanie sprawcy pracy korekcyjnej daje szansę na to, że będzie on w stanie zmienić schemat postępowania.

Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie prowadzone są w formie działań psychologicznych, edukacyjnych i socjalizacyjnych, ukierunkowanych na taką zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do nawiązywania i podtrzymywania partnerskich relacji z członkami rodziny.

Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowany przez PCPR w Nowym Sączu od 2008 roku powstał w oparciu o Załącznik nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Podstawę prawną stanowi:

- ▶ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 lipca 2006 roku w sprawie standardu usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, a także szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno- edukacyjnych.(dotyczy Programu realizowanego w latach 2008 – 2010)
- ▶ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno – edukacyjne.

- ▶ Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
- ▶ Małopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Głównym celem realizowanego przez PCPR Programu jest powstrzymanie sprawców i zakończenie przemocy w rodzinie. Należy podkreślić pomocniczą a nie zasadniczą rolę Programu. Podstawową rolę powinny odgrywać stosowne interwencje karno-administracyjne wobec sprawców przemocy.

Programy korekcyjno-edukacyjne adresowane są do:

- ▶ osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych albo wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary, zobowiązując je do uczestnictwa

w oddziaływaniach korekcyjno – edukacyjnych;

- ▶ osób stosujących przemoc w rodzinie, które uczestniczą w terapii leczenia uzależnienia od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, dla których oddziaływania korekcyjno-edukacyjne mogą stanowić uzupełnienie podstawowej terapii;

- ▶ osób, które w wyniku innych okoliczności zgłoszą się do uczestnictwa w programie korekcyjno – edukacyjnym.

Zajęcia korekcyjno- edukacyjne prowadzone są w formie spotkań grupowych 1 raz w tygodniu, w godzinach popołudniowych, w siedzibie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Sączu. Zajęcia prowadzone są przez dwie osoby - kobietę i mężczyznę. Daje to możliwość pokazania sprawcom modelowej, partnerskiej relacji między osobami różnej płci. Zajęcia grupowe poprzedzone są dwoma sesjami indywidualnymi:

- 1 sesją kwalifikującą do Programu, której celem jest stwierdzenie, czy osoba użyła siły, czy przyznaje się do tego i czy ma świadomość, że potrzebuje pomocy oraz
- 1 sesją diagnozującą, mającą na celu szczegółowy opis zachowań i postaw przemocowych, a także charakterystykę środowiska rodzinnego, sytuacji zawodowej, kontaktów z wymiarem sprawiedliwości, a także zapoznanie uczestnika z kontraktem skonstruowanym na potrzeby Programu.

Przeprowadzane są ponadto indywidualne sesje podsumowujące udział w Programie a także sesje indywidualne wg potrzeb zgłaszanych przez uczestników Programu oraz terapeutów prowadzących grupowe zajęcia korekcyjno – edukacyjne.

Zajęcia korekcyjno- edukacyjne prowadzone są w formie:

- ▶ mikroedukacji, służącej:

- dostarczeniu sprawcom przemocy domowej informacji na temat dynamiki procesu przemocy, jej form i przejawów,
- konfrontowaniu przekonań i postaw, przy pomocy których sprawcy usprawiedliwiają stosowanie przemocy,
- ukazaniu, w jaki sposób zachowania sprawcy krzywdząco wpływają na członków rodziny i ich wzajemne relacje,

► treningów, służących:

- rozwijaniu konstruktywnych umiejętności kontroli emocji i zachowań,
- nauce nowych sposobów radzenia sobie w sytuacjach konfliktowych i pomagających w utrzymaniu satysfakcjonujących relacji z ludźmi (bez przemocy).

• **Program „Przeciw przemocy. Budowanie lokalnych koalicji-interwencje w przemocy domowej”.**

Powiat Nowosądecki, za pośrednictwem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Sączu został zaproszony w 2009 roku do realizacji Programu „Przeciw przemocy. Budowanie lokalnych koalicji-interwencje w przemocy domowej”. Tworzenie systemu współpracy na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej zainicjował w 2002 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, wspólnie z Wydziałem Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie oraz Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej w Tarnowie.

Podstawę Programu stanowiło podejście interdyscyplinarne, zgodnie z którym wszelkie działania na rzecz pomocy rodzinie powinny być planowane i wdrażane przez specjalistów o różnych zawodach, będących przedstawicielami różnych instytucji i organizacji. Kluczowe znaczenie ma tutaj praca zespołowa, koordynacja działań i współpraca. Interwencja wobec problemu przemocy w rodzinie nie może opierać się na działaniu jednej instytucji – żaden pojedynczy specjalista ani instytucja nie jest w stanie zabezpieczyć wszystkich podstawowych potrzeb rodziny uwikłanej w przemoc. Dla podjęcia skutecznych działań pomocowych niezbędne jest kompleksowe podejście do sytuacji, w jakiej znajduje się rodzina dotknięta przemocą, w drodze tworzenia sieci współpracy opartej o działanie lokalnych zespołów interdyscyplinarnych.

Koalicja to grupa profesjonalistów stale ze sobą współpracujących w sposób skoordynowany, dający osobom dotkniętym przemocą możliwość uzyskania kompleksowej pomocy. Członkowie zespołu reprezentują instytucje i organizacje z danego terenu. Koalicja skupiała specjalistów z różnych dziedzin. Najczęściej są to: pracownicy socjalni, pedagodzy, policjanci, psychologowie, kuratorzy, prawnicy, przedstawiciele służby zdrowia, członkowie GKRPA. Nad działaniem zespołu interdyscyplinarnego w powiecie czuwał koordynator powiatowy, odpowiedzialny za organizację cyklicznych spotkań z członkami zespołu, sprawozdawczość, reprezentowanie koalicji powiatowej na zewnątrz. Koalicje gminne powstawały na poziomie gminy po to, aby osoby dotknięte przemocą i potrzebujące pomocy miały profesjonalne wsparcie „w zasięgu ręki”. Koalicje skupiały się na badaniu sprawy krzywdzenia rodziny, na strategii postępowania z danym przypadkiem, na problemach dotyczących terapii ofiar, ich rodzin i sprawców.

Przystąpienie Powiatu Nowosądeckiego do Programu „Przeciw przemocy. Budowanie lokalnych koalicji-interwencje w przemocy domowej” rozpoczęto spotkaniem inauguracyjnym w Starostwie Powiatowym w Nowym Sączu 28 kwietnia 2009 roku, podczas którego odbyła się prezentacja Programu oraz omówione zostały zasady współdziałania przy jego realizacji. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele władz

powiatowych, Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie, Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie, Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Tarnowie oraz zaproszeni goście z terenu powiatu nowosądeckiego, m.in. pracownicy ośrodków pomocy społecznej, członkowie gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, pedagodzy, psychologowie, kuratorzy sądowi, policjanci. 5 października 2009 r. podpisane zostało porozumienie o współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej. Wdrażanie Programu na terenie Powiatu Nowosądeckiego rozpoczęto od cyklu szkoleń i warsztatów dla przedstawicieli instytucji i organizacji z terenu powiatu zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy i pomocą rodzinom uwikłanym w przemoc, obejmującego 3 moduły szkoleniowe: aspekt psychologiczny przemocy, aspekt prawny oraz aspekt organizacyjny dot. zasad budowy, funkcjonowania koalicji i tworzenia sieci współpracy.

W następnym etapie rozpoczęto tworzenie lokalnych koalicji w poszczególnych gminach Powiatu Nowosądeckiego.

Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 10 czerwca 2010 roku usankcjonowała prawnie funkcjonowanie lokalnych koalicji, nakładając na gminy obowiązek powoływania zespołów interdyscyplinarnych.

Dotychczasowe lokalne koalicje zostały przekształcone w zespoły interdyscyplinarne. Po konsultacji z gminami – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Sączu nadal pełni rolę koordynatora prac w/w zespołów.

3. DIAGNOZA ZASOBÓW INSTYTUCJONALNYCH

W Powiecie Nowosądeckim funkcjonują następujące instytucje, których działanie związane jest z zapobieganiem i zwalczaniem przemocy w rodzinie:

• Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Sączu

PCPR wykonuje zadania powiatu w zakresie pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Do zadań tych należy m.in.: prowadzenie specjalistycznego poradnictwa, udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach (zadanie realizowane jest przez Punkt Konsultacyjny Poradnictwa Specjalistycznego dla Rodzin, Dzieci i Osób Doświadczających Przemocy PCPR), szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr z terenu powiatu, prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej, opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie; opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie, zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia oraz zapewnienie osobom dotkniętym przemocą miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej, a także tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

• **16 Ośrodków Pomocy Społecznej**

Ośrodki Pomocy Społecznej wykonują zadania gminy z zakresu pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności polegające na przyznawaniu i wypłacaniu zasiłków, pracy socjalnej, tworzeniu gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia, tworzenie zespołów interdyscyplinarnych).

• **Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych**

Do zadań komisji należy między innymi inicjowanie działań w zakresie zwiększania dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu; udzielania rodzinom dotkniętym problemem alkoholowym pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie; prowadzenia profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności wśród dzieci i młodzieży; wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych; inicjowanie działań w obszarze przeciwdziałania narkomanii i przeciwdziałania przemocy w rodzinie; podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego.

• **Małopolski Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Nowym Sączu oraz Poradnia dla Osób z Problemem Alkoholowym w Krynicy - Zdroju**

• **Powiatowa Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Nowym Sączu z filiami w Grybowie, Krynicy – Zdroju i Starym Sączu**

Poradnie psychologiczno – pedagogiczne udzielają pomocy psychologiczno - pedagogicznej dzieciom, młodzieży oraz rodzicom, między innymi poprzez: wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży, efektywności uczenia się, nabywania i rozwijania umiejętności negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów i problemów oraz innych umiejętności z zakresu komunikacji społecznej, problematyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży, udzielanie pomocy psychologiczno - pedagogicznej dzieciom i młodzieży z grup ryzyka, terapię zaburzeń rozwojowych i zaburzeń dysfunkcyjnych, prowadzenie edukacji prozdrowotnej wśród uczniów, rodziców i nauczycieli, wspomaganie wychowawczej funkcji rodzin.

• **Sąd Okręgowy w Nowym Sączu i podległe mu Sądy Rejonowe w Gorlicach, Nowym Sączu i Muszynie**

Sąd okręgowy rozpoznaje odwołania od orzeczeń wydanych przez sądy rejonowe, a więc funkcjonuje jako sąd II instancji (odwoławczy); jednocześnie rozpatruje niektóre sprawy o większym ciężarze gatunkowym, wymagające od sędziów dużego doświadczenia i praktyki (bardzo duża wartość roszczenia, poważne przestępstwa itp.) i wówczas funkcjonuje jako sąd I instancji. Sądy rejonowe, jako jednostki sądownictwa najbliższe dla obywateli, rozpatrują wszystkie sprawy, z wyjątkiem zastrzeżonych dla sądu okręgowego.

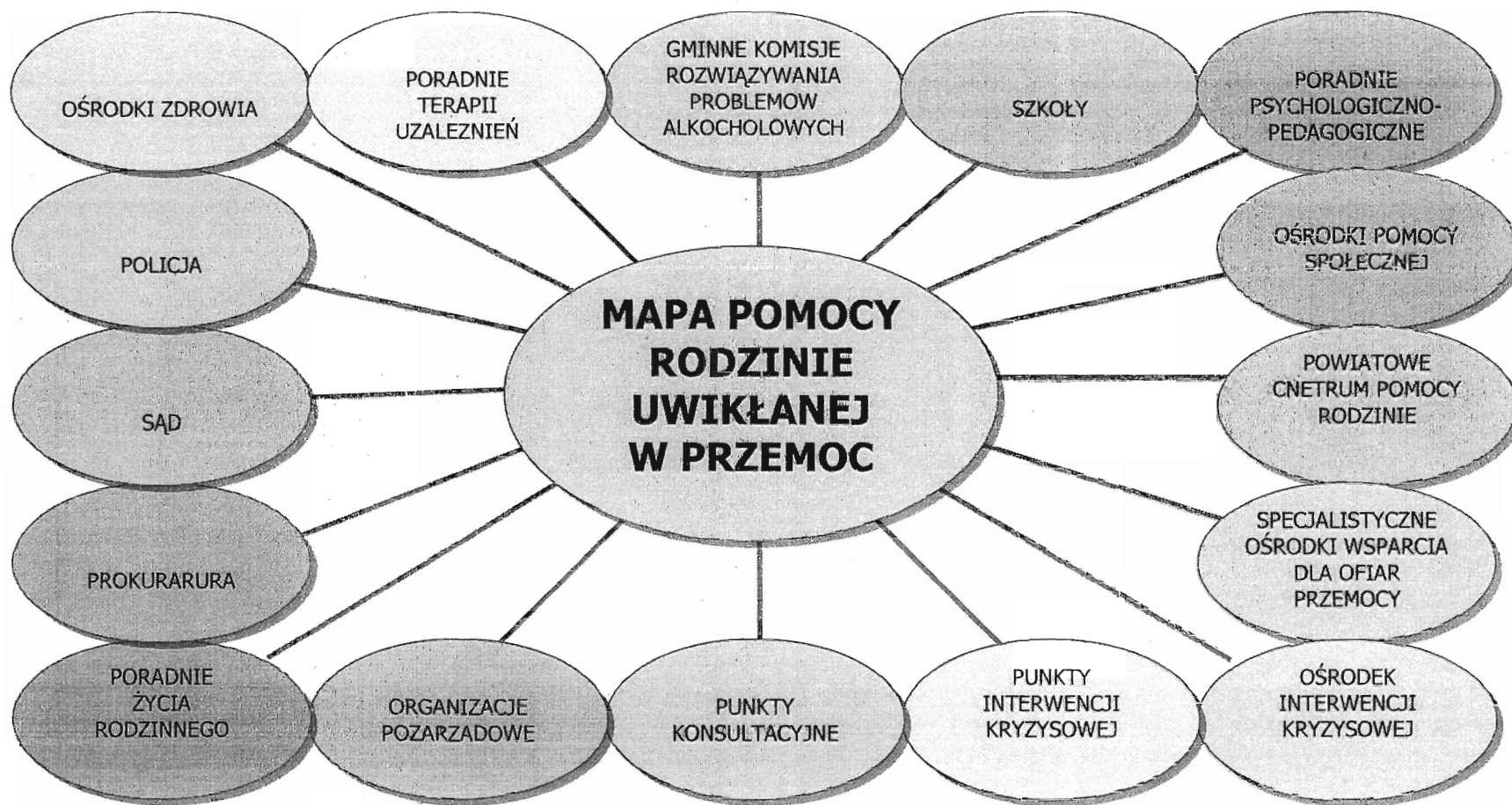
- **Prokuratura Okręgowa w Nowym Sączu i Prokuratury Rejonowe w Gorlicach, Nowym Sączu i Muszynie**

Prokuratury są zobowiązane, w sytuacji istnienia uzasadnionego podejrzenia, że doszło do popełnienia przestępstwa, do wszczęcia postępowania przygotowawczego celem sprawdzenia czy doszło do przestępstwa, wyjaśnienia okoliczności zdarzenia, zebrania i zabezpieczenia dowodów, ujęcia sprawcy, zastosowania, w uzasadnionych przypadkach, środka zapobiegawczego wobec sprawcy przemocy w formie dozoru policyjnego bądź tymczasowego aresztowania.

- **Komenda Miejska Policji w Nowym Sączu z podległymi Komisariatami w Grybowie, Krynicy – Zdroju, Łososinie Dolnej (z siedzibą w Tęgoborzy), Muszynie, Piwnicznej – Zdroju i Starym Sączu oraz Posterunkami w Gródku nad Dunajcem, Łącku, Nawojowej i Korzennej.**

Do podstawowych zadań Policji – zgodnie z Ustawą o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 roku - należą: ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra; ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego; inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi; wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, w tym prowadzenie interwencji w przypadku występowania przemocy w rodzinie.

- **Zakłady Opieki Zdrowotnej** – publiczne i niepubliczne
- **szkoły podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne na terenie powiatu**
- **poradnie życia rodzinnego**
- **Sądecki Ośrodek Interwencji Kryzysowej**
- **Punkty informacji, wsparcia i pomocy dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie** działające przy ośrodkach pomocy społecznej

Mapa pomocy rodzinie uwikłanej w przemoc

IV. HARMONOGRAM DZIAŁAŃ

CEL GŁÓWNY: OGRANICZENIE SKALI PROBLEMU I SKUTKÓW PRZEMOCY W RODZINIE

L.P.	CEL SZCZEGÓŁOWY	DZIAŁANIA	TERMIN REALIZACJI	REALIZATOR/ PARTNERZY
I.	Zwiększenie świadomości oraz wrażliwości społecznej wobec przemocy w rodzinie.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozpowszechnianie materiałów edukacyjnych (ulotek, broszur, plakatów) dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie 2. Dostarczanie informacji o instytucjach udzielających pomocy i wsparcia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie 3. Dalsze diagnozowanie problemu przemocy w Powiecie Nowosądeckim 	<p>2012 – 2016</p> <p>na bieżąco</p> <p>corocznie</p>	PCPR w Nowym Sączu/ ośrodki pomocy społecznej, policja, sądy, szkoły, placówki służby zdrowia działające na terenie Powiatu Nowosądeckiego
II.	Podejmowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Realizacja programów profilaktycznych mających na celu udzielenie specjalistycznej pomocy (zwłaszcza w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie) 2. Wczesne rozpoznanie i reagowanie w sytuacjach, w których istnieje podejrzenie występowania przemocy w rodzinie 	<p>grudzień 2013-marzec 2014 2015 2016</p> <p>na bieżąco</p>	PCPR w Nowym Sączu/ ośrodki pomocy społecznej, placówki opiekuńczo – wychowawcze, poradnia psychologiczno – pedagogiczna, gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych działające na terenie Powiatu Nowosądeckiego
III.			2012 – 2016	PCPR w Nowym Sączu/

	<p>Podjęmowanie działań na rzecz ochrony osób doświadczających przemocy w rodzinie</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Udzielanie specjalistycznej pomocy psychologicznej i prawnej osobom doświadczającym przemocy w rodzinie 2. Współpraca z instytucjami prowadzącymi hostele, domy samotnej matki 3. Tworzenie warunków dla rozwoju grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie 4. Praca socjalna z osobami doznającymi przemocy 5. Realizacja Programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie 	<p>na bieżąco</p> <p>na bieżąco</p> <p>na bieżąco</p> <p>2014, 2015, 2016 (w sytuacji zapewnienia środków z budżetu państwa)</p>	<p>ośrodki pomocy społecznej, policja, sąd, placówki opiekuńczo – wychowawcze, poradnia psychologiczno – pedagogiczna, Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Nowym Sączu, gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych działające na terenie Powiatu Nowosądeckiego</p>
IV.	<p>Podnoszenie jakości pracy służb zajmujących się problemem przemocy w rodzinie</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zapewnienie interdyscyplinarnych szkoleń dla służb podejmujących działania na rzecz rodzin uwikłanych w przemoc 2. Udział w szkoleniach, konferencjach tematycznych 3. Spotkania konsultacyjno – informacyjne dla przewodniczących zespołów interdyscyplinarnych 	<p>2012 – 2016 (wg potrzeb zgłaszanych Przez OPS)</p> <p>2012 – 2016</p> <p>co najmniej 3 spotkania w każdym roku realizacji Programu</p>	<p>PCPR w Nowym Sączu/ ośrodki pomocy społecznej działające na terenie Powiatu Nowosądeckiego</p>

V. MONITOROWANIE I EWALUACJA PROGRAMU

Monitorowanie Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Osób Doświadczających Przemocy w Rodzinie na lata 2012-2016 będzie prowadzone corocznie przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Sączu. W ramach monitoringu będą zebrane informacje ilościowe i jakościowe przekazywane przez jednostki uczestniczące w jego realizacji.

W oparciu o zebrane dane PCPR, jako podmiot odpowiedzialny za koordynację realizacji Programu corocznie dokonywać będzie ewaluacji Programu. Ewaluacja ma na celu dostarczenie informacji, czy cele są właściwie realizowane, jaka jest trafność, skuteczność i efektywność Programu oraz wskazanie potrzeb ew. zmian na przyszłość. Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Sączu będzie przedkładał Radzie Powiatu Nowosądeckiego roczne sprawozdanie z realizacji Programu, które będzie stanowiło integralną część corocznego sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.

VI. PRZEWIDYWANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU

- Zmiana postaw społeczeństwa wobec przemocy w rodzinie
- Wzrost liczby osób profesjonalnie pomagającym osobom doświadczającym przemocy i sprawcom przemocy w rodzinie
- Wzrost liczby placówek udzielających pomocy osobom doświadczającym przemocy
- Spadek liczby przypadków przemocy w rodzinie
- Spadek liczby rodzin, w których interwencje Policji i innych służb zajmujących się przemocą w rodzinie podejmowane są wielokrotnie
- Zwiększenie skuteczności i dostępności pomocy w Powiecie Nowosądeckim
- Zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

VII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

- Budżet Powiatu Nowosądeckiego
- Budżet Państwa (dot. realizacji zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat)

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142 poz. 1592 z późn. zm.) do wyłącznej właściwości rady powiatu należy podejmowanie uchwał w sprawach zastrzeżonych ustawami do kompetencji rady powiatu. Natomiast na podstawie art. 6 ust. 3 pkt. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Z kolei zgodnie z zaleceniami po kontroli realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie należy uzupełnić Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Osób Doświadczających Przemocy w Rodzinie na lata 2012-2016 poprzez doprecyzowanie terminów realizacji poszczególnych działań oraz określenie sposobu monitorowania oraz ewaluacji Programu. W związku z powyższym podjęcie uchwały jest w pełni uzasadnione.